

ipse et antecessores ejus priores reges Francorum præfatum monasterium cum monachis ibi degentibus ob amorem Dei, tranquillitatemque eorum semper sub plenissima defensione et immunitatis tuitione habuissent. Ob firmitatem tamen rei postulavit nobis prædictus Hetto episcopus, ut eorundem regum auctoritates ob amorem Dei et reverentiam ipsius sancti loci nostra confirmarem auctoritate. Cujus petitioni libenter acquievimus, et ita in omnibus concessimus, atque per hoc præceptum nostrum confirmavimus. Quapropter præcipientes jubemus, ut nullus iudex publicus, vel quislibet ex judiciaria potestate in ecclesias, curtes, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones memorati monasterii, quas moderno tempore infra ditionem imperii nostri juste et rationabiliter possidet, vel quæ deinceps in jure ipsius sancti loci voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones, vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius monasterii, tam ingenuos quam et servos super terram ipsius commanentes injuste distringendos, nec ullas rehibitiones, bannos aut illicitas occasiones requirendas, nostris et futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ supra memorata sunt penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato presuli suisque successoribus res prædicti monasterii sub immunitatis nostræ defen-

tom. I, part. II, lib. x, pag. 10, et apud Lunig. Spicilegii ecclesiastici parte tertia, tom. IV, pag. 188, privilegium Caroli Magni pro Sintleozesavia datum anno 813, quod sane hic memorat Ludovicus Pius.

sione quieto ordine possidere. Et quicquid exinde fiscus sperare poterit, totum nos pro æterna remuneratione præfato monasterio concedimus, ut in alimonia pauperum et stipendia monachorum ibidem Deo famulantium perpetuo proficiat in augmentum. Et quandoquidem divina vocatione supradictus abbas, vel successores ejus de hac luce migraverint, quandiu ipsi monachi inter se tales invenire poterint. Qui ipsam congregationem secundum Regulam sancti Benedicti regere valeant, per hæc nostram auctoritatem et consensum licentiam habeant eligendi abbates, quatenus ipsos monachos qui ibidem Deo famulantur, pro nobis, et conjuge, proleque nostra, atque stabilitate totius imperii nostri Domini immensam clementiam jugiter exorare delectet. Hanc itaque auctoritatem, ut pleniorum in Dei nomine obtineat vigorem, et a fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ et nostris verius credatur et diligentius conservetur, eam manu propria subter firmavimus, et annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum Ludovici serenissimi imperatoris. Durandus diaconus ad vicem Helisachar recognovi. Data XIX Kalend. Januarii, anno, Christo propitio, secundo imperii domini Ludovici piissimi Augusti, indictione nona. Actum Aquisgrani a palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

* Ludovicum Pium anno 816 Aquisgrani hiernasse testantur Annales Eginhardi, apud Bouquetum tom. VI, pag. 176.

LIBELLUS DE VISIONE ET OBITU WETINI

MONACHI AUGIENSIS.

Wetino ipso referente scriptus ab HETONE ex-abbate Augiensi, et Basileensi ex-episcopo.

(Mabill., Act. ord. S. Bened., sec. IV, parte 1.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. De viso sive de somnio Wetini seu Guetini, Augiensis in Alamannia monachi, hæc habet Hermannus ejus loci cœnobita ad annum 824, quo id contigit: « Augia: Wetinus monachus, e corpore ductus et reductus, post triduum obiit: cujus visiones Hetto episcopus prosa, et Walachfridus heroico metro scripsit. » Walafridi carmen typis mandavit Henricus Canisius in antiquarum Lectionum tomo VI. Heitonis seu Hettonis prosaicum opus, nusquam antehac editum, e duobus codicibus ms. eruit, ac mihi liberaliter concessit vir eximie eruditionis et humanitatis Stephanus Baluzius, bibliothecæ Colbertinæ præfectus: qui beneficium in me suum etiam ornare dignatus est elegantis epistola, quæ observationum mearum hoc loco supplebit vicem.

« Cl. et erud. viro Joanni Mabillonio, monacho Benedictino, Stephanus Baluzius Tutelensis S. P. D.

« Teneritudo religionis, V. C., maximum ac potentissimum creditur nobis incitamentum est. Erat sæculum Ludovici Pii primum ad pietatem, signorum ac miraculorum avidum, tum sacrarum reliquiarum comparandarum cupidissimum, visionum denique ac revelationum et amantissimum simul et feracissimum. Testis liber Revelationum Audraii, testis Visio Bernoldi presbyteri, tum etiam presbyteri Anglicani, quæ refertur ab auctore Anualium Bertimanorum; testis denique, ne singulas commemorare frustra coner, hæc visio Wettini monachi Augiensis, cujus exemplum ad te mitto de-

C scriptum ex duobus antiquis codicibus manuscriptis bibliothecæ regie: quorum unus fuit Claudii Puteani senatoris Parisiensis, alter Joannis Beslyi Pictonis, virorum, ut scis, eruditissimorum.

« Auctorem istius opella Hettonem abbatem Augiensem facit Walafridus Strabus, qui Wettini discipulus et auditor fuit, quique eam postea reddidit versibus hexametris, pene verbum et verbo ponens e prosa oratione in poemate. Sed tu tamen, E. V., hinc putabas dubitari merito posse, an hæc esset genuina Hettonis scriptio, quod in initio poematis Strabi, quod ex narratione Hettonis sumptum dicitur, bene multa legantur ad historiam Augiensis monasterii pertinentia, quæ in codicibus regis non exstant. At ego deprehendi Strabum non adeo severe functum esse officio interpretis, quin paraphrastem etiam ac poetam aliquando se esse meminerit. Quo fit ut existimem priorem poematis partem, quæ necessaria non erat in simplici narratione, additam a Strabo fuisse poetarum more, qui situm et antiquitatem locorum ut plurimum describunt, in quibus res actæ sunt quas illi scribere meditantur.

« Fuit illa visio omnium quæ sæculo illo evenerunt et celeberrima et acceptissima. Statim credita, statim per universas Franciæ imperii nationes sparsa ac vulgata est. Hincmarus Rhemensis archiepiscopus eam se legisse refert in epistola de visione Bernoldi presbyteri. « Sed et tempore domini Ludovici imperatoris, inquit, etate nostra cuidam Witino viro religioso revelata relegi. » Ratpertus in capite nono de Origine et Casibus monasterii Sancti

Galli, dum recenset catalogum librorum ejusdem monasterii, in uno illorum descriptas fuisse docet *Visiones Wetini et Baronti*. Penetrasse in Aquitaniam hinc manifeste colligitur, quod inserta reperitur Chronico Malleacensi in codice Beslyano. Tanta autem ejus auctoritas fuit, ut et monachi sancti Vincentii Metensis in societatem gloriæ postea venire voluerint. Hoc enim est initium istius Visionis in codice Puteanico, qui fuit haud dubie sancti Vincentii Metensis: *Visio Guetini, prius canonici, postea monachi, quam ostendit illi Deus per angelum, et nos fratres ejus ipso narrante scripsimus, servi sancti Vincentii Metensis.*

Contigisse ista anno 824 docent Strabus et Chronicon ms. Willelmi archiepiscopi Moguntini. Epidaurus tamen obitum Wetini retulit ad annum superiorem. Verum ea res tanti non est, ut cujusquam critica, nedum tuam, V. E., exercere debeat. Facile porro esset illustrare hanc narrationem, quæ plurimum habet historice reconditoris illorum temporum. Tux prudentiæ erit æstimare quid facto opus sit. Interim bene vale, non solum mente, quod semper facis, sed etiam corpore, quod et imbecillum habes et tenuissimum, meque semper ama tui nominis tuæque sanæ studiosissimum. Lutetiæ Parisiorum xi Kal. Jul. 1673.

2. Hactenus eruditissimi viri epistola, quæ plane illustrat Hettonis lucubrationem, Wetino referente scriptam ab Hettone, Dominico die trigesimo mensis Octobris anni 824. Hanc Wetini Visionem postea ipso narrante, hoc est ex ipsius Wetini narratione Hettoni facta, exscripserunt cœnobii sancti Vincentii monachi Mettenses.

3. Anno sequenti, id est anno 825, rogatu Grimoldi archiepiscopi, postea Gallensis abbatis, Walafridus Hettonis prosaicam narrationem versibus lusit in festo paschali, cum annum ageret ætatis decimum octavum. Ex quo apparet, adolescentem fuisse præcoci pro tempore ingenii: uti etiam docent nos versus anno quinto decimo ab eo editi ad Ebonem Rhemensem archiepiscopum in persona Tattonis præceptoris sui; et alii ad Agobardum anno vitæ suæ decimo octavo. Sane quæ Hettonis narrationi de suo addidit Walafridus, maturum pro auctoris ætate iudicium sapiunt: et nomina personarum quæ Hetto reticuit, obscure expressit, uti ea ex ore ipsius Wetini acceperat.

4. Erunt fortasse qui inquirent quam ob causam Wetini Visio a me edita hoc loco sit: cum Wetinus in sanctorum canonem relatus non fuerit. Quibus respondeo, Wetinum, si non sanctum, saltem virum fuisse pium ac religiosum, uti eum vocat Hincmarus; et pio mortis genere defunctum: nec alibi melius quam in his Actis, referri posse ejus Visionem, quæ multa scitu digna continet ad historiam illius temporis et ad mores recte componendos. De Augiensis monasterii conditione variisque nominibus dictum est ad Vitam sancti Pirmionii in sæculi tertii parte II. Jam referenda est Visionis historia, cujus titulus sic habet in regio codice ms.

VISIO GUETINI.

Visio subsequens apparuit fratri Guetino in monasterio sito in regione Alamanuorum gentis, vocabulo eorum Auva, temporibus Francorum principis Ludovici nomine, gubernatoris etiam Romani imperii, sub abbate præfati monasterii a Heidone nomine, pridie ante transitum fratris prænominati.

1. Cum prædictus frater die sabbati cum aliqui-

* Hettonem tum ante unum aut duos annos regimine cessisse constat ex Walafridi carne et c^a Chronico Hermannii.

bus fratribus nostris potionem ad providendam salutem corporis acceperat, cæteris eam salubriter digerentibus, ipse coepit magna difficultate indigestam rejicere, et statim a perceptione cibi, quem ad refocillandum corpus sumere debuerat, fastidire. Crastina vero, id est Dominica, illucescente, levius quidem habuit, et cum cæteris quos ad procurandas prædictas corporales necessitates sibi sociaverat, refecit, sed in tædio prædicti fastidii perduravit. Nullo modo tamen vitæ corporalis discrimina ob hoc se passurum fore æstimavit: quia ad spem præsentis vitæ refectio secundæ et tertie ferie, decrescente fastidio, in nullo jam diffidentem animaverat. Feria vero tertia, incipiente crepusculo respertino, consedentibus sibi ad refectionem fratribus, dixit se ibidem cum eis finem refectionis expectare non posse. Sed interim illis cœnantibus, in aliam cellulam eidem cellulæ contiguam, tantum parietis unius interpositione remotam, stramentam lectuli sui fecit efferi de loco confessionis [Foris, confessionis] prædictæ, ut ibidem quiescendo præstolaretur finem eorum refectionis et suam iterum regressionem ad locum lectuli sui.

2. Membris ergo in lectulo compositis, oculis tantummodo clausis et necdum in somnum, ut ipse fatebatur, resolutis, venit malignus spiritus, effigiem prætendens clerici, in tanta deformitate caeca et tenebrosa facie, ut nec signa oculorum in eo apparent; ferens in manibus diversa tormentorum genera, in tantum terribilis gratulabundus astans capiti ejus, quasi crastina eum esset torturus. Illo ergo tantis tortoribus minitante, subito apparuit caterva spirituum malignorum totam cellulæ ipsius spatium implens, cum scutulis et lanceolis, ex omni parte circumfusa, ædificium quoddam facturi, in modum armariorum Italicorum præfiguratum [Codex Bestii, armarioli vel aliar. figurarum præfig.], ad inclusionem ejus. In tanto ergo horrore et tam intolerabili terrore circumvallatus frater prædictus, et in tantum anxius factus est, ut jam spem evadendi signa mortis hujus ulterius nullatenus haberet. Sed ecce subito adfuit divina miseratio. Nam statim in eadem cella apparuerunt viri magnifici et vultu honorabiles sub habitu monastico in scamnis sedentes; quorum unus e medio eorum residens dixit Latine eisdem verbis ut hic scripta sunt, sicut ipse fatebatur: Non est æquum ut isti inutiles talia faciant: nam homo pausat. Istos jubete recedere. Post cujus vocem conventus malignorum spirituum evanuit et recessit. Immensitate igitur tanti terroris sublata, venit angelus incredibili splendens pulchritudine, veste purpurea circumdatus, stans ad pedes ejus, amabili eum voce compellans. Ad te, inquit, venio, dilectissima anima. Cui idem frater Latine respondit: Si Dominus meus peccatis meis ignosceret, misericordiam ageret; sin autem, in manu ejus

sum : faciat quod sibi videtur. Nam patriarchæ, A prophetæ, et apostoli, omnisque dignitas cœlestis sive terrestris pro genere humano laborant. Et vos modo magis laborare debetis, quia istis temporibus fragiliores sumus. Tali sermocinatione ipsius angeli et prædicti fratris finita est prior visio : quæ in ipsis verbis ad invicem collatis eo referente scribi fecimus, nihil inde dementes aut de nostro adjicientes, nos qui hæc scripto commendavimus.

3. Expergefactus idem frater resedit ; et circumspiciens si quis ei adesset, invenit duos, præpositum ipsius monasterii et alterum fratrem, ad solatium ejus derelictos, cæteris post cœnam ad repausandum jam dimissis. Ipsi ergo convocatis, exposuit eis omnia per ordinem, quæ in tam angusto sibi temporis articulo ostensa fuerant, juxta quod hic scripta tenentur, in tantum jam præscriptæ visionis horrore tremebundus, ut totius corporalis molestiæ gravedinem oblitus, intolerabili æstu timoris vexaretur. In ipsa ergo immensitate timoris anxius proruit in terram coram prædictis fratribus, distenso omni corpore in crucis modum : et postulavit, ut omni virtute qua possent, pro peccatis ejus intercederent. Illo ergo sic prostrato, cœperunt prædicti fratres tam septem pœnitentiæ psalmos, quam cæteros tantæ anxietati aptos, qui sibi ad memoriam occurrerant, pro eo decantare.

4. His ita finitis surrexit, ei resedit in lectulo, postulans Dialogum beati Gregorii sibi legi. Principia ergo ultimi libri ejusdem Dialogi audiente eo lecta sunt usque ad consummationem novem aut decem foliorum. Finita ergo lectione, hortatus est prædictos fratres, ut lassitudinem quam pro eo vigilando contraxerant, quiete corporum temperarent, sibi que paululum noctis spatium quod superfuera, ad repausandi inducias concederent. Illis ergo recedentibus, et in parte illius cellæ corporibus ad quietem collocatis, ipso etiam post tantam lassitudinem tam animæ quam corporis in somnum resoluti, venit idem angelus qui ei in priori visione ad pedes stans purpuratus apparuit, candidis amictus indumentis ad caput stans, splendore incredibili fulgidus, eumque blandis alloquens sermonibus, laudavit confugium ejus, quod ad Deum in angustiis positus, tam studio psalmodiæ quam lectionis fecerat, hortans eum de cætero sine defectu similiter aucturum [Leg., acturum]. Inter cæteros etiam psalmum centesimum octavum decimum, quia moralis in eo describitur virtus, sæpe repetendum admonuit : seque valde delectari, cum aliquem instantia lectionis et iteratione psalmodiæ intentum viderit, Deumque ob hoc placabilem fieri posse, si usus iste veraciter et non fecte teneatur. His igitur dictis, assumpsit eum idem angelus, et duxit per viam amœnitatis immensitate præclaram : in qua dum pergerent, ostendit ei montes immensæ altitudinis et incredibilis pulchritudinis, qui quasi essent marmorei videbantur, quos circumibat maximus fluvius igneus, in quo innumerabilis multitudo damnatorum pœna-

liter inclusa tenebatur, quorum multos se agnovisse fatebatur ; et in cæteris locis, innumeris tormentis diversi generis cruciatos aspexerat : in quibus plurimos tam minoris quam majoris ordinis sacerdotes stantes, dorso stipitibus inhærentes, in igne stricte loris ligatos viderat : ipsas quoque feminas ab eis stupratas, simili modo constrictas ante eos, in eodem igne usque ad loca genitalium dimersas. Dictumque est ei ab angelo, quod sine intermissione, uno die tantum intermisso, die tertia, semper in locis genitalibus virgines cæderentur. Plures eorum sæpe agnitioni notos dicebat. Sacerdotum, inquit angelus, maxima pars mundanis lucris inhiando, et palatinis curis inserviando, cultu vestium et pompa ferculorum se extollendo, quæstum putant esse et pietatem. Animabus lucrandis non invigilant. Deliciis affluentes in scorta prorrant ; et ita evenit, ut nec sibi, nec aliis intercessores esse possint. Sæculo enim pestilentia et fame laboranti sua prece succurrere potuissent, si lucrum Deo tota virtute conferre voluissent. Et ideo tali remuneratione in fine damnantur, quia præcedentibus meritis talia patiuntur.

5. Ibi se etiam quoddam opus, in modum castelli ligno et lapide valde inordinate conjectum, et fuligine deforme vidisse fatebatur, fumo ex eo in altum vaporante. Cui interroganti quid esset, responsum est ab angelo, habitationem fuisse quorundam monachorum de diversis locis et regionibus congregatorum ad purgationem suam. Qui de eodem numero unum specialiter nominavit, quem dixit ibidem in arca plumbea inclusum præstolare debere diem magni judicii propter opus peculiare, quod in Anania et Saphira ad corrumpendam communis vitæ integritatem præcesserat. De quo fratre damnabiliter incluso, cuidam peregrino in extremi- tate vitæ per excessum rapti ante decennii tempus ostensum fuerat, sicut tunc fama vulgaverat, jamque diu obliteratum oblivione fuerat, isto fratre hæc ante minime audiente, et ad memoriam eandem causam simili visione revocante. Unde apparet in una re bina iteratione repetita hoc quod male pullulat, crebrius succidi debere ; ne his qui monachorum nomine censentur, opus peculiare ibidem vertatur in plumbi gravedinem.

6. Ibi etiam ostensa est ei cujusdam montis altitudo. Et dictum est ab angelo de quodam abbate ante decennium defuncto, quod in summitate ejus esset ad purgationem suam deputatus, non ad damnationem perpetuam ; ibidemque eum omnem inclementiam aeris et ventorum incommoditatem imbriumque pati. Adjunxitque idem angelus de eo, quod quidam episcopus nuper defunctus ipsi abbati solatio precum suarum ad impetrandam veniam subvenire debuisset ; sicut ei in visione apparens per quemdam clericum ejus mandaverat. Præscriptus vero episcopus hoc negligenter pertractans, charitatis ardore non condoluit, ut ei certamine adhibito succurreret. Et idcirco nec sibi jam, ait, subvenire poterit. Et ubi est ? inquit ille. Ecce, ait, ex altera

parte ipsius montis suæ damnationis poenas luit.

7. De visione vero quam paucis prælibavimus, ab ipso qui hæc ante triennium somniaverat audivimus. Veni, inquit, in quoddam habitaculum ambitu parietum destitutum, in quo idem abbas tibiis residens cruentatis vocavit me. Vade, inquit, ad episcopum, et dic ei quod præsens mansio mihi et alio data contubernali meo propter hoc sorduit, quia duobus hic comitibus in thermis se lavantibus intolerabilis fetor inde consurgens, pene eam nobis inhabitabilem reddidit. Et ideo quoquo modo collectis undique sumptibus patentia claudat. Quod si per se sumptus ad concludendum ea non habuerit, legationem dirigat ad monasteria denominata. Inde solatiis gratanter administratis, supplebunt omnia clausuræ huic necessaria. Quod audiens episcopus: Deliramenta, inquit, somniorum non sunt attendenda. Sed et ipsa eadem angelus in præsentī visione remonuit, quod episcopus solatia precum suarum etiā a mortuis conventus non subministravit. Ipsi vero fratri, qui hæc quasi de inferis ad superos reportabat, præscitum ante non fuerat.

8. Illic etiā quemdam principem *, qui Italiæ et populi Romani sceptrā quondam rexerat, vidisse stantem dixerat, et verenda ejus cujusdam animalis morsu laniari, reliquo corpori immuni ab hac læsione inuente. Stupore igitur vehementi attonitus admirabatur quomodo tantus vir, qui in defensione catholice fidei et regimine sancte Ecclesiæ moderno sæculo pene inter cæteros singularis apparuit, puniri tanta deformitate pœnæ potuisset. Cui ab angelo ductore suo protinus responsum est, quod quamvis multa miranda et laudabilia et Deo accepta fecisset, quorum mercede privandus non est, tamen stupri illecebris resolutus, cum cæteris bonis Deo oblatis longævitate vitæ suæ in hoc terminare voluit, quasi prava obscenitas et concessa fragilitati humanæ libertas mole tantorum bonorum obrui et absumi potuisset. Qui tamen, inquit, in sorte electorum ad vitam prædestinatus est.

9. Illic etiā dona præmagnifica et innumerabilia pompaticæ a malignis spiritibus ad proferendum ordinata viderat in palliis aureis et argenteis, equis, et linteaminum subtilitate cudentibus. Interrogante autem eo cuius hæc essent, et quid in figuratione sua protenderent: Comitum, inquit angelus, diversarum provinciarum jurā regentium sunt hæc: ut huc venientes ea inveniant, et sciant quia muneribus, rapinis, et avaritiā congesta sunt. Quorum aliquos nominatim exprimeas, dixit ea nunquam defectura aut delenda prius quam ipsi venirent, et ea in sinum suum reciperent. Quam terribilem vero sententiam de conversatione comitum intulerit, quis enarrare sufficiat? cum quosdam eorum non vindices criminum esse dixerit, sed vice diaboli persecutores hominum, justos damnando, et reos justificando, furibus et sceleratis communicando. Mune-

A rum, inquit, præventionē cæcati, pro mercede futurorum nihil agunt. Sed cum mundanas leges pro coercenda mali audacia administrant, damna legalia, quæ debitoribus infligunt, absque misericordia et quasi sibi debita, suæ avaritiæ reponunt, hic iterum inveniēda. Justitiā vero spe futurorum nunquam agunt: sed cum eam gratis offerre omnibus pro æternitatis mercede debeant, semper eam venalem, sicut et animam suam, portant. Quosdam enim jam judicatos nominatim dixerat, sicut Evangelium de incredulis proloquitur: *Qui autem non credit, inquit, jam judicatus est (Joan. III, 18)*. Innumerabiles etiā se vidisse retulit, tam de plebeio, quam de ordine monachico diversorum cœnobiorum et regionum, aliquos in gloria, quosdam eorum in pœna depressos.

10. His ergo et cæteris innumerabilibus conspectis, quæ causa compendii stylo currente exclusimus, duxit eum ad loca pulcherrima naturali constructione fundata, cum arcubus quasi aureis et argenteis, opere anagylo [*In Puteano additur in margine: id est, cæfato*] discreta: quæ tanta magnitudine et altitudine et tam pulchritudine incredibili claruerant, ut nec a mente concipi, nec ore humano proferri tanti immensitas operis posset. Tunc processit Rex regum et Dominus dominantium cum multitudine sanctorum, tanta gloria et majestate fulgidus, ut homo corporeis oculis inbar tanti luminis et dignitatem gloriæ sanctorum, quæ ibidem apparuit, sufferre nequiverit. Tunc ipse angelus, qui ejus ductor et osensor fuerat, dixit ad eum: Crastina migrare debebas; sed interim certamus pro misericordia. Tunc præeunte angelo perrexit ubi consessus sanctorum sacerdotum in gloria et dignitate inæstimabili fulgebat. Tunc dixit ei: Isti sunt apud Deum meritis honorum operum coronati, quibus vos officia ecclesiastica impendiis. Rogemus illos, ut tibi misericordiam apud Deum impetrent. His dictis, supplices facti, orabant eos intercessores fieri. Sancti vero sacerdotes sine mora surgentes perrexerunt ad thronum; et prostrati ante thronum, misericordiam postulabant prædicto fratri. Ille vero angelus cum eodem fratre, illis intercedentibus, de longe in parte stetit. Quibus ante thronum suppliciter pro misericordia postulantibus, D vox de throno audita est in responsum eis data: *Exempla ædificationis aliis facere debuit, sed non fecit: Nihilque amplius in responsis auditum est. In illo ergo tam præclaro ordine sacerdotum sanctos Dionysium, Martinum, Annianum, Hilariumque se cognovisse asseruit.*

11. Tunc iterum cohortante angelo simul perrexerunt, ubi beatorum martyrum multitudo innumerabilis inæstimabili gloria fulgebat. Isti sunt, ait, quos gloriosus certaminis triumphus ad tantam gloriam provexit, quos vos in Ecclesia honore excolitis ad honorem et laudem Dei, quos inter interces-

* Nempe Carolum Magnum, ut ex carmine Walafridi constabit, ubi etiā prædictorum abbatis et episcopi nomina reteguntur.

sores pro indulgentia peccatorum suorum querere debemus. Quos cum simili supplicatione humi prostratos cernerent, statim sine ulla dilatione ad thronum divinæ majestatis tendentes, prostrati veniam poposcerunt. Quibus a throno vox ut ante emissa est dicens: Si eos quos male docendo, exemplo suæ pravitatis illexerat, et a via veritatis in viam erroris depravando eos deduxerat, correxerit, et ad viam veritatis reduxerit, remissa sunt. Illis autem iterum interrogantibus, quomodo hæc correctio ab eo fieri potuisset, ut ad remissionem postulatum pervenire potuisset, iterum vox de throno est ad eos facta: Convocet, inquit, omnes quos suo exemplo aut doctrina ad illicita agenda illaqueaverat, prosternat se ante eos, et profiteatur se male egisse aut docuisse, et postulet veniam, ipsosque petat per Deum omnipotentem et sanctos omnes, ut hæc mala ulterius nec agant, nec doceant: illis interim in parte de longe stantibus, sicut in priori sacerdotem intercessionem. Inter quos sanctos Sebastianam et Valentinianum agnovisse fatebatur.

12. Inde ergo angelo perducente tendentes ad locum, in quo innumerabilis multitudo sanctarum virginum morabatur, incomparabili dignitate et splendore corusci luminis fulgens. Hæc, inquit, sunt sanctæ femine, quibus vos famulatum ecclesiasticum ad honorem nominis Christi impendistis. Has ad intercessionem apud Deum pro longiturna vita præmittere debemus. His dictis, ut ante, prostraverunt se ante eas. Illæ statim sub omni festinatione ad thronum tendentes, pro longiturna ejus vita postulantes, ipsis interim ut prius in parte stantibus. Antequam vero solo ad preces prosternerentur, apparuit majestas Domini obviam. Et elevans eas, dixit eis: Si bona doceat, et exempla bona agat, et eos quibus mala præbuit corrigat, erit petitio vestra.

13. Post hæc inde recedentes, cospit ei angelus exponere in quantis vitiorum sordibus volutator humanitas. Licet enim, inquit, in diversas criminum numerositates ab auctore suo recedat humanum genus, diabolo se mancipando, in nullo tamen Deus magis offenditur, quam cum contra naturam peccatur. Et ideo multa vigilantia certandum est omnibus locis, ne scelere sodomitico Dei habitaculum vertatur in delubra dæmonum. Non solum enim, inquit, hic morbus virulenta contagione irrepsit animas, inter se concubitu masculorum pollutas, sed etiam in conjugatis multiplici peste concretas invenitur, dum in rabiem vexatione libidinis versi, et instinctu dæmonum agitati, naturæ bonum a Deo concessum perdunt: ita ut thoro immaeulato in stupri maculam verso, ambo prostituti dæmonibus fiant. Unde præcipio tibi ex auctoritate divina, ut hæc publice prædices: etiam quantum discrimen in luxu concubinarum hæreat non celes. Quandiu enim in illa obscenitate polluuntur, regni cælorum aditum non merentur. Cui ait: Domine, hæc proferre in

medium non audeo, quia propter vilitatem meam personæ ad hoc me aptura non sentio. Cui angelus magna cum indignatione respondit: Quod Deus vult et per me tibi jubet, tu non audeo proferre? Post hæc cospit eum admonere modo diversas de emendatione sua. Ego, inquit angelus, ad custodiam tui deputatus sum, qui quondam Samsoni illi quem liber Judicum describit, ab ejus ortu a Deo sum ordinatus, et in omni conatu operum mirandorum Deo favente cooperatur illi existit, usque dum carnis illecebris emollitus, in Dalila Dei offensam incurrens, et consecrationem suam scorte vendens, a Deo est derelictus. Tunc autem recessi ab eo. Tu ergo in pueritia tua mihi placuisti: nunc vero in moerore et penitentiæ cordis ad Deum conversus, iterum places.

14. In cœnobis etenim monachorum admonendum est, ut vitiorum radicibus arefactis, virtutum possint germina pullulare: quia majoris numeri frequentia reperitur eorum, qui mundanis necessitatibus, quam qui Spiritu Dei ad hæc spiritalia castra se conferant. Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. Et ideo certandum est totis viribus, ne multitudinem carnalium tepescat vita spiritalium, ne abundante iniquitate refrigescat charitas multorum. Caveatur avaritia: qua dominante non descenditur ad paupertatem spiritus, qua colorum aditus obsecratur. Ciborum et potus ingluvies vertatur in vix sufficientem victus necessitatem. Aqua, inquit, valde ad potandum utilis est, quia naturalis potus est. Niter vestium mutetur in necessarium arceusæ mediatis et frigoris temperamentum. Superbia tumor mutandus est in humilitatem non fictam. In quibusdam enim videtur cervicium inflexio, sed non deponitur in eis cordis erectio. In hoc namque maxime ipsa vita apostolici ordinis confunditur, quod virtutes vitis suffocantur [Codex Bezae, fuscantur]. Et dum culpa quæ sub specie pietatis intravit, in usu retinetur, jam quasi pro lego recte vivendi defenditur. Ideoque in occidentis regionibus, Germaniæ videlicet et Galliæ, istius ordinis homines ut ad veram Christi humilitatem et voluntariam paupertatem informantur, admonendi sunt, ne a jamna vitæ, Deo hæc per me terribiliter pronuntiante, repellantur.

15. Quanta etiam in congregationibus feminarum culpa excreverit, et damnum Deo factum in lucrum diaboli profecerit ordinatione confusa, non tacuit. Cum enim, inquit angelus, mortuæ femine vivis præferuntur (quia vidua vivens in deliciis mortua est), mortuis operibus communicando, ex vivis eis subjectæ mortuæ fiunt. Et dum sæcularibus dantur, inexplabiliter opes terrenas sitiens; in terrenas et perituras voluptates ordine confuso vertuntur opes, quæ ad conservandam castimoniam cœlestis vitæ a fidelibus congestæ sunt.

16. Et ubi, inquit, illius vitæ apostolicæ formula incorrupta servatur? In transmarinis, ait, regionibus dantur; ut sit sensus: Dum sæcularibus viduis dantur regende sanctimoniales, etc.

* In codice Puteano legitur *damanantur*. Erit qui legendum putet *dominantur*. Sed retinendum puto

bus ad huc apostolici vigoris constantia viget : quia paupertate spiritus prævienti, sine ullius terreni impedimenti obstaculo eorum regna capessunt.

17. His dictis, iterum atque iterum de scelere sodomitico verbum intulit. Cætera enim vitia vitanda semel tantummodo notavit. Hunc vero pestiferum animæ morbum, contra naturam commento diaboli suggestum, quinque et eo amplius vitandum repetiuit. Interrogante autem eo, cur pestilentia grassante tanta populi numerositas interiret : Immensitate, ait, orantium mundo peccante peccatorum puniitio est, et signum a Domino est denuntiati, præ sagio suo demonstrans mundi terminum cito venturum. Admonuit etiam inter cætera, quod celebritas operis Dei tota virtute et diligentia ordine inconfuso sine alicujus tædi aut negligentie subreptione in ecclesiis ageretur.

18. De Gerolamo vero quodam comite dixit idem angelus, quod in requie esset gloriæ martyrii adeptus. Zelo enim, inquit, Dei in defensione sanctæ Ecclesiæ infidelium turbis congressus, temporalis vitæ dispendia est passus : ideo æternæ vitæ est particeps factus.

19. His igitur et aliis pene innumeris ab eodem angelo ostensis et auditis, quæ huic scripto cætera compendii exclusimus, idem frater iterum exprobratus est, alitibus jam vicina diei concrepantibus. Convocatis idem fratribus qui in ejus excubiis pernoctaverant, visionis magnitudine perterritus, et intolerabili timoris anxietate jactatus, per ordinem exposuit secreta visionis suæ, cupiens statim ut veniente patre monasterii, eo presente acciperentur sermones ejus. Cui cum dicerent quod fratres meditatione nocturna occupati, claustrum silentia [Cod. Best., claustra silentii] irrompere non audent : Vos, ait, interea liquenti coræ hæc imprimite, ut aurora illucescente paratiora reddantur. Timeo enim me, lingua terpeate, visa et audita nequeant propalari : quia cum tanto mihi obligationis damno in publicum producenda injuncta sunt, ut reate silentii hæc sine venia ferri timeam, si meo silentio ita deperant, ut per me publicata non pateant. Namque illa ultima sanctarum virginum interces-

sio, quæ pro longiturna vitæ ad Deum facta fuerat, in ancipiti me positum dereliquit, utrumnam pro longitudine æternæ aut istius temporalis vitæ præfatus sum, istius temporalis vitæ indelicite protelate mihi non fuerint, omni scrupulositate postposita juxta sponsorshipem angeli doctoris mei oratiua sum migraturus. His igitur sermonibus cohortati, omnia per ordinem ab eo excepta coræ impressa sunt.

20. Interea matutinalibus finitis hymnis, visitandi gratia advenit pater monasterii cum quibusdam fratribus. Cui cum jacenti assisteret, secretum petiit. Egressis ergo cæteris, abbas secum retentis ibidem quatuor fratribus quintus remansit. Prolatis igitur in medium quæ nocturno silentio trepida velocitate tabulis impressa fuerant, verbo et scripto recapitulavit universa : et de lectulo consurgens, humi prostratus, pro commissis veniam postulans, et ut intercessores pro eo ad Deum fierent exorabat. Quem cum cernerent nec pallore deformem, nec macie tabescentem, nec dolore membrorum queritantem, nec tactu venæ aut ullius lethalis signi læsione præventum, verbis consolatoriis ad spem præsentis vitæ tota fiducia animabant. Quibus eadem responsa quæ supra retulit, in nullo se dubium crastina migraturum. Totam ergo diem et noctem subsequentem et spatium totius diei succedentis usque ad vesperam in hoc consumperat, metum vocatiōnis suæ exponendo, gemita et suspiriis laborando, nec singulis quibusque se commendando, brevibus ad diversos destinatis, pro absolute peccatorum intercessores querendo. Ad extremam, crepusculo vespertino subsequenti diei in noctem jam veras, fratribus convocatis, vitæ præsentis metas in se decursas esse pronuntiavit ; et ideo psalmodicæ eos insistere omnimodis postularit, antiphonas omnes et psalmodiarum initia quasi præceptor ordines pro se fecit decantari. His ergo finitis, paululum respiravit, fratribus ad sua strata redeuntibus, huc illucque deambulando æstuans. Imminente velocitate transitus sui, decidit in lectulum ; sumptoque viatico, ultimam hujus instabilis vitæ clausit horam.

^a Is Carolo Magno regnante Bajoariæ præfectus erat, de quo plura infra in opere metrico.

ANNO DOMINI DCCCXXXIV.

JESSE

EPISCOPUS AMBIANENSIS.

NOTITIA EX GALLIA CHRISTIANA.

Jesse, seu Jessæus, altare Sancti Raphaelis in porta orientali ecclesiæ Centulensis consecravit pridie Nonas Septembris 790. Missæ dominicæ anno eodem cum multis præsulibus obiit Leoni pape III ad Carolum Magnum properanti, eundemque cum duobus archiepiscopis et tribus episcopis comitatus est Romam repetentem, ubi cum aliis episcopis in papæ hostes inquisivit qui ducti sunt in Gal-